

РЕЦЕНЗИЯ

от

**доц. д-р Петя Йорданова Караиванова,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“**

член на научно жури, назначено със заповед № РД № РД-38-556 / 26.09.2022 г.
на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и
научна степен „доктор“

в област на висше образование: **1. Педагогически науки**
професионално направление: **1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)**
Факултет по науки за образованието и изкуствата
катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

Автор: Блага Георгиева Димова

Тема: Компетентностно ориентиран модел на педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ при 6 – 7-годишните деца в предучилищното образование

Докторска програма: Предучилищна педагогика

Научен ръководител: проф. д-р Любослава Димитрова Пенева

1. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА, ДИСЕРТАЦИЯТА, АВТОРЕ- ФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ

ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА.

Блага Димова е възпитаник на гимназия „Гьоте“, гр. Бургас, където завършва своето средно образование през 2003 г. В периода 2003 – 2004 г. изучава макроикономика в Германия. Получава бакалавърска степен по „Стопанско управление“ в Икономическия университет, гр. Варна през 2008 г. и продължава своето обучение в магистърска програма „Финансов мениджмънт“ на Стопанската академия „Димитър А. Ценов“, гр. Свищов. През 2019 г. придобива ОКС „Магистър“ по специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас.

Професионалната ѝ реализация до 2017 г. е извън сферата на образованието. От 08.09.17 г. до момента работи като учител в ДГ „Морска звезда“, гр. Бургас. Притежава пета квалификационна степен. Допълва перманентно своята квалификация чрез участия в разнообразни обучения. През 2021/2022 и 2022/2023 уч.

години тя е хоноруван асистент в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас.

Рефлексирането на постигнатото и целенасочените научно-изследователски търсения логично провокират интереса на Блага Димова към придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Като докторант на самостоятелна форма на обучение в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ на СУ „Св. Климент Охридски“ тя убедително доказва своята професионална експертиза за реализиране на научно изследване. Придобитите знания и умения ѝ позволяват да направи своя избор за многоаспектно проучване на една изключително важна и значима тема за предучилищното образование – темата за приложение на компетентностния подход в педагогическото взаимодействие по „Околен свят“. На основата на проведеното задълбочено и многопосочно изследване тя предлага научнообосновани възможности за приложение на модел за формиране на система от компетентности в подготвителна възрастова група (6 – 7-годишни деца), който е разработен и обоснован в актуалния частнодидактически контекст на методиката на взаимодействие „дете – среда“.

Данните от автобиографията на докторантката свидетелстват за целенасочеността на нейните интереси в сферата на предучилищното образование и по убедителен начин доказват възможностите ѝ да ги защити от позицията на отговорен млад изследовател.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА, ДИСЕРТАЦИЯТА, АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ.

Блага Димова е докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“, записан с Ректорска Заповед № РД-20-1от 04.01.2021г. Срокът на нейното обучение е три години, считано от 05.01.2021 до 05.01.2024 г. Преди изтичането на този срок тя своевременно и качествено е изпълнила всички задължения, включително учебните задължения, предвидени в индивидуалния план и всички други, които произтичат от докторантската програма. Отчислена е поради положително решение на първичното звено за готовността ѝ за защита на дисертационния труд – РД 20-1576 от 21.09.2022 г.

Докторантката успешно се реализира в сферата на предучилищното и висшето педагогическо образование. Нейната професионална експертиза на педагог и придобитите в процеса на обучение по докторската програма компетенции ѝ позволяват успешно да изпълнява ангажиментите си на учител и хоноруван преподавател. В пресечното поле на предучилищната теория и практика тя умело избира темата на своя дисертационен труд, насочвайки изследователските си амбиции към разработване и обосноваване на компетентностен модел за педагогическо взаимодействие по околен свят в четвърта подготвителна възрастова група. Чрез него тя допълва педагогическата теория и практика с авторски вариант за иновиране на образователната интеракция „дете – среда“ посредством приложението на компетентностно ориентирания подход.

През целия период на своето обучение Блага Димова своевременно и прецизно отчита изпълнението на своите задължения, произтичащи от ИУП. От предоставената документация е видно, че не са допуснати процедурни нару-

шения и формалните изисквания на действащите закони и правилници в РБ и СУ са коректно изпълнени.

Актуалност на тематиката

Докторантката е избрала да разработи интересна, актуална и дисертабилна тема. Тя кореспондира с очакванията и изискванията на обществото към предучилищното образование, свързани с реализиране на компетентностно ориентирано педагогическо взаимодействие в ДГ, посредством което да се гарантира формирането на система от значими за просперитета на растящата индивидуалност компетенции. Приобщаването към ценностите на екологичната, на социалната и гражданската култура предполага включване на детето в разнообразни форми на образователна интеракция, които предпоставят овладяване на основополагащи знания и умения, необходими за успешно интегриране в заобикалящия свят и провокират прояви на емоционална съпричастност и устойчива готовност за съзидателно функциониране в него. Процесът е сложен, детерминиран от действието на различни фактори. Затова следва да бъде целенасочено управляван чрез разработване и прилагане на съвременни образователни технологии, които да гарантират в образователно-приложен план перспективното развитие на социалните и гражданските компетенции, на уменията за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт и на дигиталната компетентност. Важно е чрез тях акцентът да се постави върху успешното функциониране на индивидуалността чрез оптимизиране и насърчаване на субектната активност в условията на съдържателни и субективно значими дейности. В този контекст приоритетно значение имат онези форми на образователна интеракция, които извеждат детето в позицията на субект на собствената си дейност, поведение и общуване и гарантират овладяване на личностно значим и ценностно преживян опит. Те следва да бъдат реализирани от подготвени учители, които притежават необходимата сигурност и увереност за осъществяване на образователната интеракция в ДГ в контекста на компетентностно ориентирания подход. Именно в това широкоаспектно изследователско поле конкретизира своята тема за изследване и Блага Димова, насочвайки вниманието си върху разработване и апробиране на комплексен по своя характер компетентностно ориентиран модел на педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ при 6 – 7-годишните деца (с. 6). Чрез него докторантката предлага вариант за оптимизиране на качеството на предучилищното образование, структуриран съобразно спецификата на избраното от нея образователно направление. Той е базиран на идеята за гарантиране на възможности за овладяване на система от компетентности в технологичен комплекс, който осигурява мобилни варианти за реализиране на тематичното съдържание чрез комбинации от основен и вариативен компонент. Неговата дидактическа значимост в контекста на предучилищното образование се свързва с реализиране на компетентностно ориентирано взаимодействие в ДГ. Приложната му осигуреност посредством предложените технологични елементи по категоричен начин защитава амбицията на Блага Димова да създаде методическа сигурност на учителя, който е приел предизвикателството да реализира компетентностно ориентирано образование в детската градина.

Познаване на проблема

Блага Димова демонстрира задълбочена информираност в изследваната проблемна област. За това свидетелства и обемът от проучени научни литературни източници и документи. На основата на отличното познаване на тяхното съдържание докторантката анализира и обобщава различни становища и позиции относно избраното проблемно изследователско поле, подчинявайки ги творчески на темата на своя дисертационен труд.

Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставените цели, ориентирани към разработване и апробиране на компетентностно ориентиран модел за педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“, основан на задълбочено проучване на проблемите на компетентностно ориентираното образование и техните проекции в частнодидактичното поле на ефективното формиране на система от компетентности в четвърта подготвителна възрастова група. Посредством нея се осигурява получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд, тъй като чрез разнообразните изследователски методи се гарантира получаване на валидна, релевантна и представителна информация.

Методиката на изследване е описана подробно и коректно. Реализирана е прецизно и професионално компетентно. Съобразно е с характера на теоретико-приложното изследване и се осъществява чрез комплекс от целесъобразно подбрани методи: теоретичен анализ, педагогически експеримент, педагогическо наблюдение, контент-анализ, анкетно проучване, математико-статистически методи за обработка и анализ на резултатите от изследването. Прави впечатление умелият подбор на разнообразни методи за събиране на емпирични данни. Те позволяват на докторантката да постигне обективен анализ на изходната теоретична и емпирична информация и гарантират достоверност на резултатите.

Критериите и показателите за определяне на измененията в динамиката на социалните и гражданските компетенции, на уменията за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт и на дигиталната компетентност са измерими и наблюдаеми. Коректно са уточнени индикатори, обвързани с качествена и количествена оценка.

Дизайнът и организационните параметри на изследването са подробно представени. Диагностичните процедури са прецизно и детайлно описани.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 327 стр., от които 221 стр. са текст, а на останалите страници са систематизирани използваната литература (общо 139 заглавия на кирилица и латиница, в т.ч. и интернет-ресурси) и включените приложения.

Трудът е структуриран в УВОД, ЧЕТИРИ ГЛАВИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЕ, ЛИТЕРАТУРА И ПРИЛОЖЕНИЯ. В съдържанието му са включени общо 48 таблици, 4 фигури, 2 схеми и 61 диаграми. Към него са представени 7

приложения с разнообразни доказателствени материали: таблици със систематизирани резултати от проведено проучване на тематичното съдържание и връзката му с образователните ядра на направление „Околен свят“ в избраните за целите на изследването педагогически системи, индивидуални и обобщени протоколи за отразяване на детските постижения при входящата и изходящата диагностика, анкетна карта за проучване на връзката между ключовите компетентности и компетентностите по образователно направление „Околен свят“ и прилаганите в практиката подходи, методи и средства на педагогическо взаимодействие за тяхното формиране, картинни тестове и указания за реализиране на диагностичните процедури, съдържание на формиращата програма, снимков доказателствен материал и др. В своето единство те по категоричен начин доказват прецизното изпълнение на изследователската програма и нейната резултативност.

В *увода* докторантката привежда аргументи в подкрепа на направения избор на тема на своя дисертационен труд. Те свидетелстват за осмисленост на избраната за изследване проблематика, към която авторката подхожда с респект и необходимата професионална и личностна ангажираност. Доказателство за тях са конкретно формулираните мотиви, които провокират изследователския ѝ интерес и задват посоката на изследователските ѝ търсения в контекста на актуалните нормативни документи, определящи вектора за иновиране на предучилищното образование.

В *първа глава* Блага Димова представя теоретичната постановка на проблема, фокусирайки вниманието си към уточняване на основополагащи за компетентностно ориентираното образование теоретико-концептуални постановки. Коректно изяснява основни понятия и внася систематичност, която е особено полезна при следващите стъпки на осъществяване на емпиричната част от изследването. Докторантката показва добро познаване на значими публикации и документи и демонстрира задълбочено разбиране на същността, измеренията и ефектите на компетентностния подход в образованието и неговите проекции в актуалната педагогическа реалност. Умее да интегрира успешно познавателни и изследователски ресурси за нуждите на собственото си изследване и да изведе предимствата на компетентностно ориентираното пред традиционното образование. Използваните методи и процедури позволяват на задълбочено да осмисли многоаспектността и взаимната обвързаност на идентифицираните на теоретично равнище проблеми. В тази част на разработката авторката защитава убедително амбициите си за прецизно поставяне на общотеоретичната концептуална рамка на своето изследване.

Във *втора глава* докторантката логично насочва своите изследователски усилия към уточняване на спецификата на компетентностно ориентираното образование в предучилищна възраст, разглеждайки я прецизно в частнодидактическото поле на педагогическото взаимодействие „дете – среда“. Задълбоченото анализиране на удачно подбраните научни литературни източници ѝ позволяват да систематизира параметрите на релацията „компетентностно ориентирано образование – педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ и да конкретизира нейните значими теоретични и технологични аспекти. Убедително аргументира взаимната връзка между готовността на де-

тето за училище и компетентностно ориентираното образование, интерпретирайки я в контекста на характеристиките и спецификата на образователно направление „Околен свят“. Демонстрира отлични умения за реализиране на контент-анализ, съобразен с критериите на изследването, на осем програмни системи за предучилищно образование, за да очертае възможностите на тематичното познавателно съдържание на образователно направление „Околен свят“ в посока формирането на компетентности у децата в четвърта възрастова група на детската градина. Направените констатации позволяват на докторантката на теоретично равнище да обоснове необходимостта от разработване на научно обоснован модел за компетентностно ориентирано образование чрез педагогическото взаимодействие „дете – среда“ в подготвителна възрастова група (6 – 7-годишни деца), фокусиран върху триадата: социални и граждански компетентности, умения за устойчиво развитие и за здравословен начин на живот и спорт и дигитална компетентност.

В *глава трета* Блага Димова представя дизайна за реализиране на педагогическо изследване, насочено към разработване и апробиране на компетентностно ориентиран модел за педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“, разчетен на примера на четвърта подготвителна възрастова група. Коректно конкретизира неговата рамка чрез целта, обекта, предмета, хипотезата и задачите му. Целеобразно систематизира критерии и показатели за проследяване на напредъка на децата. Детайлно описва използваните изследователски инструменти на всеки етап от осъществяването му. Адмирации заслужава логическата обвързаност на поэтапното реализиране на изследването в неговия пилотен и основен вариант. Убедително защитава амбициите си за прецизно професионално композиране на авторския си модел чрез пунктуалното извеждане на неговите цели, задачи, основополагащи принципи и подходи. С необходимото внимание и грижа към неговата ефективност систематизира изисквания, които да гарантират резултативността му в контекста на избраните компетентности. Правомерно извежда като негово предимство двукомпонентността на формиращата програма, която предполага преодоляване на рутинността и формализма в педагогическото ежедневие. Подробно представя технологичните му параметри чрез алгоритъма за тяхното реализиране и съдържателното му тематично конкретизиране. Систематизира оригинални технологични елементи, целесъобразни по отношение постигането на комплексен развиващ ефект в субективно-личностен план чрез ранното развитие на важни за индивидуалния просперитет компетенции. Образователно-приложният им потенциал удовлетворява изискванията за добра педагогическа практика и доказва убедително уменията на докторантката да разработи и защити ефективни в съвременния образователен контекст иновативни технологични решения, които имат своите резултативи по отношение на избраното изследователско предизвикателство.

В *четвърта глава* Блага Димова представя анализ на резултатите от изследването. Получените данни са изразени нагледно чрез подходящи графични методи. Интерпретацията на статистическите зависимости е коректна и позволява извеждане на тенденции за доказване на изследователската теза. Направеният обобщен анализ убедително защитава амбицията на докторантката да промотира крайния образователен продукт от своя труд, който има подчертана

приложна значимост и предимството на научнообоснована концептуалност и статистически защитена резултативност по отношение формирането на система от компетентности при 6 – 7-годишните деца.

Дисертационният труд е оригинално дело на автора. Съдържанието на дисертацията не нарушава авторските права и правата на интелектуалната собственост. Това е доказано чрез тестване с програмен продукт за установяване на плагиатство и използване на некоректни практики. Резултатите от осъществяната проверка са отразени в приложен към документацията протокол, придружен със становище на научния ръководител.

Езикът на дисертационния труд е академичен, стилът – подобаващ за този тип разработки, а структурата на текста е отлично организирана с необходимата логическа завършеност на всеки компонент.

Авторефератът е структуриран според изискванията, в обем от 54 страници и представя ясно съдържателните характеристики и структурните параметри за дисертационния труд.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Блага Димова представя общо 3 научни публикации. Те са реализирани в срока на нейното обучение в докторската програма и са приложени в защита на необходимите наукометрични показатели. Разработките свидетелстват за уменията ѝ да популяризира резултатите от своите научни изследвания. Всичките публикации са по темата на дисертационния труд. Те отговарят на изискванията за научни статии и отразяват етапни резултати от проведеното изследване в рамките на работата по дисертационния проект. Посветени са на актуални проблеми, свързани с усъвършенстване на компетентности в допълнителни форми на педагогическо взаимодействие, с практически параметри на дигиталната компетентност в предучилищното детство и с презентиране на варианти за формиране на умения за устойчиво развитие. Отразяват личния принос на авторката към изследваната от нея проблематика, обвързана с темата на дисертационния труд.

Посоченото доказва, че Блага Димова е спазила количествените изисквания на Правилника за придобиване на научни степени в СУ „Св. Климент Охридски“ за брой публикации и участия в научни форуми. Приложените материали потвърждават, че са изпълнени минималните национални изисквания, разписани във връзка с образователната и научна степен „доктор“. Заверената надлежно наукометрична справка отчита за Г „А“ – 50 т., за Г „Г“ – 70 т.

2. НАУЧНИ ПРИНОСИ.

Основните постижения в дисертационния труд и приносните моменти в него могат да се систематизират по следния начин:

А. Научно-теоретичен аспект:

1. Положително приемам реализирания научен и аналитико-сравнителен анализ на концептуалната същност на компетентностно ориентираното образование в актуални теоретични изследвания, въз основа на който се извеждат не-

говите съвременни измерения с фокус върху педагогическите условия и изисквания за осъществяването му.

2. Оценявам положително изведените съвременни представи и дефиниции на основните понятия в дисертационния труд и тяхното систематизиране в цялостна понятийна система, съотносима към концептуално- тематичната рамка на изследователските репери, ситуирани в контекстуалното поле на компетентностно ориентираното образование в предучилищното детство и в условията на педагогическото взаимодействие по околен свят в ДГ.

3. Потвърждавам приноса при аналитичното разкриване на релацията между компетентностно ориентираното образование и педагогическото взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ и адмиравам допълването на педагогическата теория чрез изведените принципи и изисквания за подбор на образователното съдържание, предпоставящи комплексни резултативи, както в частнодидактически план, така и по отношение на цялостния образователен процес в ДГ.

4. Адмиравам извеждането на тенденции относно съдържателните параметри на актуални програмни системи, отразяващи каузалността между тематичното съдържание по околен свят и резултативите от неговото реализиране в контекста на формиране на компетентностите, фиксирани в авторската изследователска програма.

Б. Експериментално-изследователски аспект:

1. Оценявам положително експериментално апробирания компетентностно ориентиран модел на педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ и намирам за негово предимство статистически доказаното му значение за развитие на социални и граждански компетентности, на умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт и на дигиталната компетентност на 6 – 7-годишните деца.

2. Положително приемам систематизирания инструментариум за проучване на ефективността от приложението на авторската формираща система. Той е лесноприложим и с достатъчна надежност осигурява възможност за проследяване на напредъка на всяко дете.

3. Потвърждавам приносните моменти по отношение на авторските варианти за оптимизиране на педагогическото взаимодействие по околен свят в контекста на компетентностно ориентираното образование, които предпоставят възможности за вариативната им приложимост в педагогическото ежедневие.

4. Намирам за принос изведените в изследователски план организационни, методически и квалификационни препоръки за осигуряване на ефективност на компетентностно ориентираното образование и ги приемам като основания за доказана споделеност в общността на нагласите и отношението на предучилищните педагози относно подходите, методите и средствата за реализиране на компетентностно ориентирана интеракция в частнодидактическия дискурс на педагогическото взаимодействие по околен свят.

В. Практико-приложен аспект:

1. Адмиравам положително защитения в приложен план и статистически доказан пример за добра практика чрез апробиране на компетентностния модел в

реална образователна среда. Намирам, че той може успешно да бъде приложен и надграден в професионалното ежедневие на учителя новатор, който има амбицията да гарантира компетентностно ориентирано образование чрез педагогическото взаимодействие по околени свят.

2. Положително приемам приложното обогатяване на методическия арсенал на педагога с технологични елементи за развитие на система от компетентности, чиито ефекти са статистически защитени. Оценявам възможността чрез тях да се постигне мобилност и вариативност в компетентностно ориентираното образование на децата от предучилищна възраст.

Приносителите съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от Блага Димова.

Въпроси

Кои са основанията Ви при представяне на базисните компоненти на авторския модел да конкретизирате вида на педагогическата ситуация, използвайки формулировката „за затвърдяване на знанията“ и доколко тя кореспондира с характера на уточнените задачи и фокуса върху формирането на компетентности?

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Професионалната рефлексия на постигнатото чрез реализираната изследователска програма вероятно провокира изследователски намерения, свързани с бъдещи научни проекти. Препоръчвам фокусиране на изследователския интерес в тази посока и пожелавам на докторантката да публикува монография, в която да представи пред по-широка аудитория резултатите от проведеното изследване.

3.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторант *Блага Георгиева Димова притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения в сферата на предучилищната педагогика като *демонстрира* компетенции за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаемите членове на Научното жури своя положителен вот за присъждане на

образователната и научна степен „Доктор” на *Блага Георгиева Димова*, в област на висше образование *1. Педагогически науки*, професионално направление *1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)*.

29.09. 2022 г.

гр. Велико Търново

Подготвил рецензията:

(доц. д-р Петя Караиванова)